

Honoré
de Balzac

Lilie
v údolí

maraton

W. Millard

m

SVĚTOVÍ KLASICI

Honoré de Balzac

Honoré
de Balzac

Lilie
v údolí

přeložila Drahoslava Janderová

maraton

Praha 2020

Czech edition © Maraton, 2020
Translation © Drahoslava Janderová, 1976, 2020

ISBN 978-80-907771-1-8

Panu J.-B. Nacquartovi,
členu Královské lékařské akademie

*Vážený pane doktore, toto je jeden z nejopracovávanějších kamenů
pomalu a pečlivě budovaného díla. Chci k němu vepsat vaše jméno,
abych poděkoval učenci, který mi kdysi zachránil život, a abych vzdal
hold svému celoživotnímu příteli.*

De Balzac

„Vyhovuji tvému přání. Žena, kterou milujeme víc než ona nás, má tu výsadu, že pro ni zapomínáme na všechna pravidla zdravého rozumu. Aby vám na čele nevyvstala jediná vráska, abychom zahnali trucovitý výraz z vašich rtů, které rozesmutní sebemenší odmítnutí, překonáváme jako zázrakem vzdálenosti, cedíme krev, utrácíme budoucnost. Řekla sis dnes o mou minulost, máš ji mít. Jedno však musíš vědět, Natalie. Abych ti vyhověl, musel jsem zmoci nepřekonatelné zábrany. Ale řekni – proč vlastně ta podezíravost, když se někdy uprostřed největšího štěstí znenadání dlouze zasním? Proč ten krásný hněv milované ženy, když se na chvíli odmlčím? Copak by sis nemohla pohrávat s rozpory v mé povaze, a neptat se po jejich příčinách? Skrýváš snad v srdci tajemství a chceš znát tajemství má, aby se těm tvým dostalo rozhřešení? Uhodla jsi, Natalie, a možná že bude lépe, když se dozvíš všechno: ano, můj život ovládá přízrak. Jen se ho dotknu neopatrným slovem, už vyvstává v neurčitých obrysech a často se nade mnou začne vznášet sám od sebe. Mám hluboko v sobě uložené vzpomínky, nádherné jako plody moře, které se nám někdy podaří zahlédnout za klidného počasí a jež vlny při bouři vyvrhávají na písčité břeh. Práce, kterou budu muset vynaložit, abych vyslovil své myšlenky, bude možná obsahovat ty dávné city, které mě pokaždé tak bolestně zasáhnou, když se probudí příliš nečekaně. Najdeš-li v mé zpovědi střepiny, o které by ses mohla poranit, vzpomeň si, čím vším jsi mi hrozila, jestli tě neuposlechnu. Netrestej mě tedy za to, že jsem ti vyhověl. Byl bych rád, kdyby má zpověď znásobila tvou něhu. Na shledanou dnes večer.

Félix“

Kterému umělci asi bude jednou patřit náš dík za tragický obraz utrpení, které bez hlesu snášejí duše, jejichž ještě útlounké kořínky narážejí na půdě domova jenom na tvrdé kameny, jejichž první lístky ničí nenávistné ruce a jejichž květy spaluje mráz právě ve chvíli, kdy se otvírají? Který básník nám vylíčí trýzeň dítěte, jehož rty sají z hořkého prsu a jehož úsměvy spaluje oheň přísného pohledu? Příběh o těchto ubohých stvořeních utlačovaných lidmi, kteří jim byli nejbližší a měli za úkol rozvíjet jejich vnímavost, by byl pravdivým vylíčením mého mládí. Čí ješitnost jsem asi mohl už jako novorozeně urážet? Jaký nedostatek fyzických či morálních půvabů způsobil chlad mé matky? Byl jsem snad dítě zplozené z povinnosti, dítě, jehož narození způsobila náhoda, nebo dítě, které celý život zůstane němou výčitkou? Dali mě na vychování na venkov a rodina na mě tři roky zapomněla. Když jsem se vrátil do rodného domu, znamenal jsem tak málo, že jsem budil soucit cizích lidí. Nemám tušení, jaký cit a jaká šťastná náhoda mi pomohly zotavit se z tohoto prvního úrazu: jako dítě jsem byl nevědomý a jako dospělý muž nic nevím. Bratr a dvě sestry mi můj úděl nejen neulehčovali, ale naopak ještě se bavili tím, že mě trápili. Byl jsem vyloučen z nepsané úmluvy, podle níž děti na sebe neprozrazují drobné hříchy a která jim už od malička vštěpuje ponětí o tom, co je čest. Naopak, trestali mě často za to, co provedl můj bratr, a nemohl jsem se proti té nespravedlnosti nijak ohradit. Nevím, jestli se děti zúčastnily týrání, které mi způsobilo takový žal, z licoměrnosti probouzející se už v tomto věku, aby se zavděčily přísné matce, či zda to byl výsledek jejich sklonu k napodobování, potřeba vyzkoušet své síly, anebo nedostatek soucitu. Možná že to všechno dohromady mě připravilo o radosti sourozenecké lásky. Protože mi odpírali náklonnost, neměl jsem ani co milovat – a přitom mě příroda stvořila k milování! Přijímá snad

nějaký anděl nářky takhle věčně odmítané citlivé duše? Zatímco u některých lidí se zneuznané city proměňují v nenávist, v mé duši se hromadily a vyhloubily si tam řečiště, z něhož později vytryskly do mého života. Chvějeme-li se neustále o všechno, opouštějí nás síly a narůstá v nás bázlivost, která nás nutí neustále ustupovat. Z toho pak vzniká slabost, která člověka degraduje a naočkuje mu cosi otrockého. Mne však tato nepřetržitá muka nutila bojovat proti ní čím dál houževnatěji, až jsem v sobě vypěstoval schopnost mravní rezistence. Protože jsem stále čekal, kdy přijde nějaká další bolest, jako mučedníci čekali na další ránu, propadal jsem zřejmě rezignaci, která ve mně dusila všechn pŕvab a hravost dětství. Všichni to pokládali za příznak slabomyslnosti a dávalo to za pravdu neblahým předtuchám mé matky. Byl jsem si jist, že se mi křivdí, a tak ve mně zdravý rozum probudil hrdost, jež zřejmě nedovolila, aby ve mně vznikly špatné sklony, které taková výchova podněcuje. Matka mě sice zanedbávala, přesto si však se mnou občas dělala starosti, hovořívávala o mém vzdělání a vyjadřovala přání se jím zabývat. Když jsem si ovšem představil, jaké utrpení by mi působilo, kdybych ji musel vídat každý den, běhal mi hrůzou mráz po zádech. Blahořečil jsem své opuštěnosti a byl jsem šťasten, že mohu zůstat v zahradě a hrát si s kamínky, pozorovat hmyz a dívat se na modrou oblohu. Snivost ve mně nepochybně podporovala samota. Za svou zálibu v rozjímání však vděčím příhodě, která vám dá představu o mých útrapách. Byl jsem v domě tak nedůležitý, že mě guvernánka často zapomínala uložit ke spánku. Jednou večer jsem se pokojně choulil pod fíkovníkem a díval se na jakousi hvězdu s onou podivnou vášní, jakou se dávají unášet děti a kterou má předčasná melancholie zabarvila odstínem citlivé chápavosti. Mé sestry se bavily a křičely. Poslouchal jsem jejich vzdálené hlasy jako doprovod ke svým

myšlenkám. Potom hluk umlkl, nastala noc. Matka si náhodou všimla, že nejsem doma. Naše guvernantka, příšerná slečna Caroline, si chtěla ušetřit důtku. Prohlásila proto, že dává za pravdu matčiným obavám, je prý pravda, že mám z našeho domu hrůzu, a že kdyby mě nebyla tak pozorně hlídala, byl bych už dávno utekl. Nejsem prý slabomyslný, ale poťouchlý. Ze všech dětí, které jí kdy byly svěřeny, prý ani jediné nemělo tak špatné sklony jako já. Předstírala, že mě hledá, a zavolala na mne. Ozval jsem se. Šla k fíkovníku, protože věděla, že tam jsem.

„Co jste tu prosím vás dělal?“

„Díval jsem se na hvězdu.“

„Na žádnou hvězdu jste se nedíval,“ řekla matka, která nás poslouchala z balkonu. „Copak ve vašem věku se někdo vyzná v astronomii?“

„Ach! milostpaní,“ vykřikla slečna Caroline, „nechal puštěný kohoutek od nádrže, zahrada je zatopená.“

Nastal všeobecný zmatek. Sestry se předtím bavily otáčením kohoutku, chtěly vidět, jak teče voda. Když však voda vyrazila obloukem a celé je postříkala, ztratily hlavu, nestačily kohoutek zavřít a utekly. Dopadli mě a usvědčili, že jsem to uličnictví spískal já, obvinili mě ze lži, když jsem se zapřísahal, že jsem nevinný, a byl jsem přísně potrestán. Ale jak strašný trest mi uložili! Vysmáli se mi, že mám rád hvězdy, a matka mi zakázala zůstat večer v zahradě. Tyranské zákazy stupňují vašeň, u dětí ještě víc než u dospělých. Děti mají proti dospělým tu výhodu, že myslí jenom na zakázanou věc, která tím pro ně nabývá neodolatelné přitažlivosti. Tak se stalo, že jsem kvůli své hvězdě dostal často výprask. Protože jsem se nemohl nikomu svěřit, vyprávěl jsem jí o svých trápeních tou rozkošnou vnitřní štěbetavou řečí, jíž dítě vyžvatlává své první myšlenky, jako kdysi žvatlalo první slova.

Ještě ve dvanácti letech v gymnáziu jsem při pohledu na ni pociťoval nepopsatelnou rozkoš, tak hluboké stopy zanechávají v srdci první citové zážitky z dětství.

Charles, o pět let starší než já, byl stejně krásné dítě, jako je krásný muž. Byl otcův oblíbenec, matčin miláček, naděje rodiny, a tudíž král domu. Byl pěkně rostlý a statný a měl domácího učitele. Mne, slaboučkého a neduživého, posílali už v pěti letech denně do městského penzionátu. Ráno a navečer mě vodil tam a zpět komorník mého otce. Odnášel jsem si z domu poloprázdný košík, zatímco spolužáci si nosili bohaté zásoby. Kontrast mezi mou nouzí a jejich bohatstvím mi působil tisícerá utrpení. Hlavní součástí poledního jídla, kterým se žáci posilňovali mezi snídání a večeří doma, byla proslulá tourská vepřová pomazánka a škvarky. Tato pochoutka, kterou si někteří labužníci tak pochvalují, se objevuje na stolech šlechticů z Toursu jen zřídkakdy. I když jsem o ní slyšel, ještě než mě poslali do penzionátu, nikdy jsem neměl to štěstí, aby mi tou tmavohnědou pomazánkou namazali krajíc chleba. Ale i kdyby nebyla módou v penzionátě, nebyl bych po ní toužil o nic méně, neboť se pro mne stala jakousi utkvělou myšlenkou, podobnou touze, jakou vzbudily u jedné z nejelegantnějších vévodkyň v Paříži pikantní domovnícké omáčky a kterou jako správná žena uspokojila. Děti uhodnou žádostivost z očí stejně dobře, jako vy z nich vyčtete lásku. Stal jsem se tudíž vděčným terčem posměšků. Spolužáci, kteří pocházeli skoro všichni z měšťanských rodin, mi chodili ukazovat své báječné pomazánky, ptali se mě, jestli vím, jak se dělají, kde se prodávají a proč je také nemám. Olizovali se a vychvalovali škvarky, zbytky vepřového masa, osmažené ve vlastním sádle a podobající se pečeným lanýžům. Prohledávali mi košík, a když v něm našli jenom Olivetovy sýry nebo sušené ovoce, mučili mě svým *Ty si nemáš čím namazat?*, které

mě naučilo uvědomovat si rozdíl mezi mým bratrem a mnou. Tenhle nepoměr mezi mou opuštěností a štěstím ostatních poskvřnil růžové květy mého dětství a vzal svěžest mému nejútlejšímu mládí. Když jsem poprvé, oklamán šlechtným gestem, natáhl ruku, abych přijal vytoužený pamlsek, který mi pokrytecky nabídl, můj mystifikátor s krajícem ucukl za smíchu spolužáků, kteří předem věděli, co na mne chystá.

Nedovedou-li se ubránit ješitnosti ani nejskvělejší duchové, jak neodpustit dítěti, že pláče, protože jím pohrdají a vysmívají se mu? Z kolika dětí by se při takovém zacházení stali požitkáři, loudilové nebo zbabělci? Aby mě přestali pronásledovat, začal jsem se prát. Má zoufalá odvaha jím naháněla strach, ale byl jsem terčem nenávisti a neměl jsem zbraň proti úskokům. Jednou večer, když jsem se vracel domů, dostal jsem ránu do zad stočeným kapesníkem plným kamení. Když komorník, který mě nelítostně pomstil, oznámil tu zprávu matce, vykřikla:

„S tím zatraceným dítětem budeme mít věčně jenom trápení!“

Když jsem zjistil, že ve škole vzbuzuji stejný odpor jako v rodině, ztratil jsem ze zoufalství důvěru v sebe sama. Jako doma i tady jsem se stáhl do sebe. Už podruhé ve mně napadl snůh a semena zasetá do mé duše podruhé nestačila včas vzklíčit. Má hrdost se opírala o poznání, že ti, kdo jsou všeobecně oblíbeni, jsou zaručeně darebáci. Žil jsem tedy osamocen. Tak se stalo, že jsem zase nemohl projevit city, jichž bylo ztrápené srdce plné až po okraj. Protože jsem byl věčně zamračený, někde zalezlý a nikdo mě neměl rád, utvrdil učitel mé rodiče v mylném přesvědčení, že mám špatnou povahu. Jakmile jsem se naučil číst a psát, matka mě poslala do Pont-le-Voy, ústavu řízeného oratoriány, kteří přijímali děti mého věku do třídy zvané *Nelatiníci*, v níž byli mimo jiné i žáci se sníženou chápavostí, kteří nebyli s to zvládnout základy

učební látky. Celých osm let jsem žil jako vyvrženec. Bylo tomu tak proto, že jsem dostával tři franky měsíčně na drobné výdaje, částku, jež sotva stačila na pera, kapesní nožík, pravítka, inkoust a papír, které jsme si museli opatřovat. Protože jsem si z toho důvodu nemohl koupit chůdy, provazy ani žádné jiné věci, bez nichž se zábava na gymnáziu neobejde, byl jsem vyloučen z her. Abych se jich mohl účastnit, byl bych musel pochlebovat bohatým nebo lichotit nejsilnějším žákům. I sebemenší zbabělost, jakých se děti snadno dopouštějí, se mi hnusila. Sedával jsem pod stromem, pohroužen do lítostivého snění. Četl jsem tam také knihy, které nám každý měsíc přiděloval knihovník. Kolik bolesti se skrývalo v hloubi té strašlivé samoty! Kolik úzkosti ve mně vyvolávala má opuštěnost! Představte si, co musela cítit má duše při prvním rozdělení cen, když jsem dostal dvě nejdůležitější ceny, za překlad do cizí řeči a z cizí řeči. Když jsem si je šel vyzvednout na pódium, za hlučného potlesku a za zvuků fanfár, nepřišel mi blahopřát otec ani matka – a hlediště přitom bylo zaplněno rodiči všech mých spolužáků. Místo abych políbil rozdělovače cen, jak bývá zvykem, vrhl jsem se mu kolem krku a rozplakal jsem se. Večer jsem spálil oba vavříňové věnce v kamnech. Týden před rozdělením cen, v době, kdy se psaly písemné práce, byli všichni rodiče ve městě a mí spolužáci každé ráno celí šťastní odcházeli pryč. Mí rodiče bydleli sice jen pár mil odtud, ale já zůstával ve třídě se „zámořáky“, jak se říkalo žákům, jejichž rodiny bydlely na ostrovech nebo v cizině. Při večerní modlitbě se pak ti necitové před námi holdbali, co báječných jídel spořádali s rodiči. Jak uvidíte, mé neštěstí bude stále narůstat, protože společenské vrstvy, do kterých se dostanu, mi zůstanou vždycky nepřístupné. Co úsilí jsem vynaložil, abych zrušil ortel, který mě odsuzoval žít jen sám v sobě! Těch nadějí, jež jsem tak dlouho hýčkal v nesčetných vzepětích

duše a pohřbených za jediný den! Chtěl jsem přimět rodiče, aby za mnou přijeli do ústavu, a psal jsem jim proto celé litanie překypující city. Možná že jsem se vyjadřoval příliš vzletně, ale jak je možné, že jsem si těmi dopisy vysloužil výtky od matky, která mě ironicky kárala za můj sloh? Nedal jsem se odradit a sliboval jsem, že splním všechny podmínky, které si matka a otec kladli pro případ, že by přijeli. Úpěnlivě jsem prosil o přímluvu sestry, kterým jsem psal k svátkům a k narozeninám s pravidelností ubohých opuštěných dětí, ale má vytrvalost byla zbytečná. Když se blížilo rozdělení cen, zdvojnásoboval jsem své prosby, zmiňoval jsem se o předpokládaném úspěchu. Dal jsem se oklamat mlčením rodičů, celý vzrušený jsem očekával, že přijedou, oznamoval jsem to spolužákům. Kdykoli se pak rozlehly na nádvoří kroky starého školníka, který vyvolával žáky, jejichž rodiče právě přijeli, vždycky se mi chorobně rozbušilo srdce. Mé jméno nevyvolal ani jednou! Jednoho dne, když jsem se u zpovědi zatratil za to, že jsem proklínal život, ukázal mi zpovědník nebe, na kterém kvetla palma zaslíbená Spasitelovým *beati qui lugent!* Vrhł jsem se tedy při prvním přijímání do tajemných hlubin modlitby, stržen okouzlujícími příběhy biblické dějepravy. Pln horoucí víry jsem prosil Boha, aby kvůli mně zopakoval všechny ty úchvatné zázraky, o kterých jsem četl v Knize mučedníků. Když mi bylo pět let, vzlétal jsem ke hvězdě. Ve dvanácti jsem se chystal zaklepat na brány svatyně. Náboženské vytržení ve mně vyvolávalo nepopsatelné sny, které zaměstnávaly mou představivost, znásobovaly mou vnímavost a posilovaly mé myšlenkové schopnosti. Často jsem přičítal ty ušlechtilé vidiny andělům pověřeným, aby připodobnili mou duši božským osudům. Nadaly mé oči schopností nazírat vnitřní smysl věcí, připravily mé srdce na kouzla, jež činí básníka nešťastným, má-li osudnou moc srovnávat to, co cítí, s tím, co je, a velké

věci, po nichž prahl, s málem, jehož se mu dostává. Vepsaly mi do hlavy knihu, z níž jsem mohl vyčíst, co jsem potřeboval vyjádřit, vdechly mým rtům schopnost improvizace.

Otec pojal jakési pochybnosti o kvalitě oratoriánské výuky, přijel si pro mne do Pont-le-Voy a odvezl mě do Paříže, do ústavu ve čtvrti Marais. Bylo mi patnáct let. Po přezkoušení mých schopností uznali žáka rétoriky z Pont-le-Voy za hodna postoupit do kvinty. V Lepîtreově ústavu jsem se setkal s novou podobou utrpení, jež jsem předtím zakoušel v rodině, ve škole a na gymnáziu. Otec mi nedával žádné peníze. Jakmile se rodiče dozvěděli, že dostanu stravu a ošacení a že do mě budou hustit latinu a cpát řečtinu, bylo rozhodnuto. Za svého pobytu na gymnáziu jsem poznal asi tisíc spolužáků, ale s žádným nejednali rodiče s takovou lhostejností. Pan Lepître, fanatický příznivec Bourbonů, udržoval styky s otcem v době, kdy se oddaní rojalisté pokoušeli unést z vězení v Templu Marii Antoinettu. Teď známost obnovili, a pan Lepître tudíž pokládal za svou povinnost vynahradit otci, že se na něj zapomnělo. Ale částka, kterou mi měsíčně poskytoval, byla skromná, protože nevěděl o záměrném jednání mé rodiny. Penzion byl zařízen v bývalém paláci Joyeusů, ve kterém byl jako ve všech starých panských sídlech příbytek vrátného. O přestávce, než nás domácí učitel odvedl do lycea Karla Velikého, chodívali bohatí spolužáci na přesnídávku k vrátnému, který se jmenoval Doisy. O těchto obchodech Doisyho, podlounáka každým coulem, kterého bylo záhodno si předcházet, pan Lepître nic netušil nebo mu je prostě trpěl. Doisy byl tajný svědek našich poklesků, věděl o každém pozdním příchodu a zprostředkovával vypůjčování zakázaných knih. Posnídat šálek kávy s mlékem byl aristokratický přepych, což si lze vysvětlit přemrštěnými cenami zboží z kolonií za Napoleona. Bylo-li požívání cukru a kávy přepychem pro

rodiče, pak mezi námi bylo znamením ještě větší nadřazenosti, která byla s to vyprovokovat naše vášně, kdyby se o to nepostaraly už naše sklony k napodobování, naše požitkářství a nakažlivost módy. Doisy nám dával na úvěr. Předpokládal, že všichni máme sestry nebo tety, kterým leží na srdci naše studentská čest a platí za nás dluhy. Dlouho jsem svodům kávových dýchánek odolával. Kdyby mí soudcové věděli, jak mocné to bylo pokušení, jak se má duše hrdinsky upínala ke stoicismu a jaké běsy jsem v sobě tak dlouho přemáhal, byli by mé slzy osušili, místo aby je vyvolali. Ale což jsem jako dítě mohl mít velkorysost, která opovrhne pohrdáním bližního? Byl jsem také možná zasažen řadou společenských neřestí, jejichž účinek má žádostivost jen zvyšovala. Koncem druhého roku přijeli otec s matkou do Paříže. Den jejich příjezdu mi oznámil bratr: bydlel v Paříži a ani jednou mě nenavštívil. Měli přijet i sestry a měli jsme si společně prohlédnout Paříž. První den jsme chtěli zajít na večeři do Královského paláce, odkud nás měli odvézt do Francouzského divadla. Přes opojení, jež ve mně tento nečekaný sváteční program vyvolal, kalila mou radost předtucha bouře, kterou dovedou tak rychle vycítit lidé přivyklí neštěstí. Nezbyvalo mi než se přiznat, že jsem nadělal sto franků dluhů u pana Doisyho, který mi vyhrožoval, že rodiče požádá o peníze sám. Usmyslel jsem si, že použiji bratra jako prostředníka mezi mnou a rodiči, jako tlumočníka mého pokání a přímluvy za odpuštění. Otec se klonil ke shovívavosti. Zato matka byla nemilosrdná. Zmrazila mě pohledem svých tmavomodrých očí a chrlila ze sebe hrůzná proroctví: Co ze mne bude později, když už v sedmnácti letech vyvádím takové husarské kousky? Jsem vůbec její syn? Chci snad rodinu přivést na mizinu? Copak jsem doma sám? Nevím snad, že kariéra, pro kterou se rozhodl můj bratr Charles, vyžaduje zvláštní dotaci, kterou si bratr ostatně už zasloužil svým

chováním, které dělá čest rodině, zatímco já jí budu dělat jenom ostudu? Chci snad, aby se obě sestry vdávaly bez věna? Copak nevím, jakou cenu mají peníze a kolik vydání je stojím? K čemu je dobrý cukr a káva pro mou výchovu? Nevím snad, že takhle propadnu všem neřestem? Marat byl ve srovnání se mnou anděl. Když jsem přestál šok z té záplavy slov, která vyvolala v mé duši panickou hrůzu, odvedl mě bratr do penzionu. Přišel jsem o večeri u *Bratří z Provence* a neviděl jsem Talmu v *Britannicovi*. Tak vypadalo mé setkání s matkou po dvanácti letech odloučení.

Když jsem dokončil humanitní studia, nechal mě otec pod dohledem pana Lepître. Měl jsem studovat vyšší matematiku, zapsat si první ročník na právech a zahájit studium na vysoké škole. Protože jsem v ústavu už jenom bydlel a do vyučování jsem nechodil, domníval jsem se, že bude s bídou konec. Ale přestože mi bylo devatenáct, nebo možná právě proto, držel se otec stejných zásad, v jejichž duchu mě posílal do obecné školy bez jediného sousta, do gymnázia bez groše na sebemenší povyražení a v jejichž duchu se Doisy stal mým věřitelem. Měl jsem málo peněz. A co v Paříži bez peněz? Ostatně, má svoboda byla moudře omezena. Pan Lepître mě posílal na právnickou fakultu v doprovodu preceptora, který mě pokaždé odevzdal profesorovi a zase si mě přišel vyzvednout. Ani mladou dívku by nehlídali s takovou obezřelostí, jakou vyvolaly matčiny obavy o mou mravnost. Paříž naháněla rodičům hrůzu právem. Studenti se potají zabývají tímtež, čím zaměstnávají svou mysl i dívky v penzionátech. Marná sláva, dívky se budou vždycky bavit o milencích a studenti o ženách. Ale v Paříži těch časů převládaly mezi spolužáky rozhovory o orientálním sultánském světě Královského paláce.

Královský palác byl eldorádo lásky, kde večer zlato teklo proudem. Zde končily i ty nejnevinnější pochybnosti, zde se mohla

nabažit naše vznícená zvědavost. Královský palác a já jsme byli jako dvě asymptoty, mířící jedna k druhé, aniž se mohou kdy setkat. Avšak osud zmařil mé pokusy. Otec mě představil jedné z mých tet, bydlící na ostrově svatého Ludvíka, kam jsem měl chodit každý čtvrtek a neděli na večeri. Doprovázeli mě tam pan a paní Lepítrovi, kteří toho dne chodili do města, a večer, když se vraceli domů, se pro mě pokaždé zastavili. Byla to podivná zábava! Markýza de Listomèrová byla vznešená, obřadná dáma a nikdy ji nenapadlo, aby mi nabídla jediný dukát. Byla stará jako katedrála, namalovaná jako miniatura a nosila okázalé toalety. Žila si ve svém paláci, jako by Ludvík XV. vůbec nebyl mrtev, a stýkala se jenom se starými dámami a šlechtici. Byla to společnost zkamenělin, mezi nimiž jsem měl pocit, že jsem na hřbitově. Nikdo mě neoslovil a já jsem si nikdy netroufal promluvit jako první. Jejich nepřátelské nebo chladné pohledy ve mně probouzely stud za mé mládí, které se zdálo být všem na obtíž. Na této lhostejnosti jsem stavěl plán útěku: rozhodl jsem se, že jednoho dne se hned po večeri vytrátím a zaběhnu do Dřevěné galerie. Když se teta zabrala do whistu, už si mne ani nevšimla. Jean, její komorník, si z pana Lepíttra nedělal těžkou hlavu, jenže nešťastné večere se bohužel stále protahovaly, buď že měli hosté sešlé čelisti, nebo nedokonalý chrup. Konečně jsem se jednou večer, mezi osmou a devátou, octl na schodišti, rozechvělý jako Bianca Capello v den jejího útěku. Ale když mi vrátný otevřel bránu, uviděl jsem na ulici fiaker pana Lepíttra. Ten dobrý muž se svým dýchavičným hlasem se po mně zrovna ptal. Třikrát se vložila osudná náhoda mezi peklo Královského paláce a ráj mého mládí. Jednou, když jsem se zastyděl, jak jsem ve svých dvaceti letech nevědomý, rozhodl jsem se, že podstoupím jakékoli nebezpečí, jen abych tomu učinil rázný konec. Právě v okamžiku, kdy jsem se chystal upláchnout

panu Lepîtreovi, který nastupoval do fiakru – byl to obtížný výkon, protože byl tlustý jako Ludvík XVIII. a měl koňskou nohu – právě v tom okamžiku se objevila matka. Zarazila mě pohledem a já jsem strnul jako ptáček před hadem. Jaká náhoda mi ji přivedla do cesty? Nemohlo být nic přirozenějšího. Napoleon naposledy pokoušel štěstí. Otec předvídal návrat Bourbonů a přijel o tom zpravit mého bratra, který už byl zaměstnán v císařských diplomatických službách. Vyjeli z Toursu spolu s matkou. Matka se uvolila, že mě odveze pryč, aby mě uchránila před nebezpečím ohrožujícím hlavní město podle názoru lidí, kteří zasvěceně sledovali postup nepřátel.

V několika minutách mě odvezli z Paříže, právě v okamžiku, kdy se mi měl stát pobyt v ní osudný. Muka, jež zakouší vznícená a věčným strádáním zraňovaná představitivost, mě přinutila, abych se oddal studiu, jako se kdysi lidé, unavení osudem, uzavírali do kláštera. Studium pro mne bylo vášní, která se mi mohla stát osudnou, neboť mě plně pohlcovala v době, kdy se mladí lidé mají oddávat kouzelným hrám mladistvého věku.

Bez tohoto nezbytného nástinu mého mládí, z něhož jistě vytušíte, co smutných příběhů se v něm odehrálo, bych nemohl vysvětlit, jaký vliv mělo na mou budoucnost. Protože jsem přestál tolik chorobných stavů, byl jsem ve dvaceti letech stále ještě malý, hubený a bledý. Má duše, plná tužeb, vedla boj se zdánlivě neduživým tělem, které se však nakonec, jak řekl jeden starý lékař z Toursu, zocelilo díky mé železné povaze. Byl jsem tělem dítě a rozumem starý muž. Tolik jsem četl a rozjímal, že jsem po metafyzické stránce znal život v jeho výšinách dřív, než jsem si začal uvědomovat mučivé nesnáze jeho průsmyků a písčité stezky jeho planin. Neuvěřitelné náhody mě ponechaly v tom líbezném stadiu, kdy přicházejí první zmatky, kdy se v duši probouzí touha

po rozkoších a všechno je pro ni chutné a svěží. Stál jsem na rozmezí puberty, prodloužené studiem, a mužnosti, která opožděně vyhnala své první zelené ratolesti. Žádný mladý muž nebyl víc než já připraven cítit a milovat. Abyste dobře pochopila mé vyprávění, přeneste se do toho krásného věku, kdy ústa jsou neposkvrněna líz, kdy je pohled přímý, i když ho halí víčka ztěžklá bázlivosti a touhou, kdy se duše nehrbí před pokrytectvím světa a kdy je nesmělost srdce stejně velká jako ušlechtilost jeho prvních vznětů.

Nebudu vám vyprávět, jak jsme s matkou cestovali z Paříže do Toursu. Její chladné chování udusilo každý záchrněv mé něhy. Kdykoli jsme vyjížděli z další stanice, umiňoval jsem si, že ji oslovím. Ale jediný pohled, jediné slovo zaplašily pečlivě promyšlené věty, kterými jsem chtěl začít rozhovor. Když jsme se v Orléansu ukládali ke spánku, vyčetla mi matka mou mlčenlivost. Vrhł jsem se k ní, s pláčem jsem jí objal kolena a vylil jsem jí srdce překypující láskou. Pokoušel jsem se dojmout ji záplavou slov, v nichž jsem dychtil po lásce, a mluvil jsem tak naléhavě, že by se ustrnulo i srdce macechy. Matka mi odpověděla, že hraji komedii. Stěžoval jsem si, že mě opustila, a ona prohlásila, že jsem zvrhlý syn. Srdce se mi tak sevřelo, že jsem v Blois doběhl na most a chtěl jsem skočit do Loiry. Jenom vysoké zábradlí mi zabránilo, že jsem nespáchal sebevraždu.

Při mém příjezdu projevíly obě sestry, které mě vůbec neznaly, víc údivu než citu. Přesto jsem později nabył dojmu, že se ke mně chovaly opravdu přátelsky. Ubytovali mě v pokoji ve třetím patře. Jistě pochopíte, jak velké byly mé útrapy, když vám řeknu, že matka mně, dvacetiletému mladému muži, nedala jiné prádlo než mou chatrnou výbavu z penzionu a nechala mě chodit v šatech z Paříže. Zatímco já se vrhal z jednoho konce salonu na druhý, abych jí zdvihł kapesníček, matka mi jen chladně poděkovala,

jako se děkuje sluhovi. Pozoroval jsem ji, abych našel v jejím srdci místa, na něž bych mohl naroubovat několik ratolístek lásky, a zjistil jsem, že je to vysoká, suchá a hubená žena, vášnivá hráčka, egoistka s urážlivými způsoby jako všechny ženy z rodu de Listomèrů, jimž se zpučnost započítává už do věna. Viděla v životě jen povinnosti, které je třeba splnit. Všechny chladné ženy, které jsem kdy potkal, si vytvářely, jako ona, z povinností náboženství. Přijímala naše zbožňování, jako přijímá farář kouř kadidla při mši. Tu trochu mateřské lásky, již byla schopna, do sebe zřejmě celou vstřebal starší bratr. Neustále nás popichovala kousavými ironickými narážkami, zbraní bezcitných lidí, a užívala je proti nám, aniž jsme mohli odpovědět. Ale podvědomé city jsou v nás zřejmě tak hluboce zakořeněny a nábožná hrůza z matky nás k ní váže tak silnými pouty, že ušlechtilý omyl naší lásky trval až do dne, kdy jsme matku, už v pokročilém věku, nemilosrdně odsoudili. Tak začíná odvěta dětí. Jejich lhostejnost, vyvolaná zklamáními z minulosti a znásobená troskami potřísněnými blátem, které jim z té doby zbyly, trvá až za hrob. Matčin strašlivý despotismus zahnal mé myšlenky na rozkoše, které jsem chtěl bláznivě ukojit v Toursu. Zoufale jsem se vrhl na otcovu knihovnu a přečetl jsem v ní všechny knihy, které jsem neznal. Dlouhé vysedávání u práce mě ušetřilo styků s matkou, ale zhoršilo můj duševní stav. Občas se mě snažila utěšit starší sestra, provdaná za našeho bratrance, markýze de Listomèra, ale nedařilo se jí zažehnat podráždění, kterým jsem trpěl. Chtěl jsem zemřít.

V té době se chystaly velké události, které se mne nijak netýkaly. Vévoda z Angoulému se vydal z Bordeaux do Paříže za Ludvíkem XVIII. a sklízel v každém městě, kde se cestou zastavil, ovace, jež mu uchystala stará Francie, nadšená návratem Bourbonů. Tourainsko, rozechvělé oddaností k dědičným vládcům, hlučící

město, slavnostně vyzdobená okna, obyvatelstvo ve svátečním, přípravy k slavnostem a cosi opojného, co bylo rozptýleno ve vzduchu, to všechno ve mně vzbudilo touhu zúčastnit se plesu pořádaného na počest prince. Když jsem si dodal odvahy a svěřil se se svým přáním matce, která byla tenkrát příliš nemocná a nemohla se slavností zúčastnit, nesmírně se rozhněvala. Copak jsem spadl z měsíce, že se v ničem nevyznám? Jak mě mohlo napadnout, že by naše rodina mohla nebýt na ples zastoupena? Není snad na mně, abych tam šel, když otec ani bratr nejsou doma? Jako bych neměl matku, která myslí na blaho svých dětí! Za jediný okamžik se stala z téměř zavrženého syna osobnost. Byl jsem ohromen svou důležitostí stejně jako záplavou ironických poznámek, s nimiž matka přijímala mou prosbu. Když jsem se zeptal sester, dozvěděl jsem se, že matka má takové teatrální výstupy ráda a jistě se o mou toaletu už postarala. Žádný z tourských krejčí, překvapených jejími požadavky, si netroufal ujmout se ušití mého obleku. Matka tedy poslala pro domácí švadlenu, která, jak bývá na venkově zvykem, uměla šít všechno. Potají mi spíchli chrpově modré šaty. Sehnat hedvábné punčochy a nové střevíce nedělalo potíže. Vesty se tenkrát nosily krátké, takže jsem si mohl obléci některou z vest svého otce. Poprvé v životě jsem měl na sobě košili s krajkovou náprsenkou, jejíž varhánky mi nadýmaly hrud' a zaplétaly se do uzlu nákrčníku. Když jsem byl oblečen, byl jsem si tak málo podobný, že mi teprve sestry svými poklonami dodaly odvalu objevit se před shromážděním obyvatel celého tourainského kraje. Byl to odvážný podnik! Na slavnosti bylo mnoho povolaných, ale málo vyvolených. Protože jsem měl drobnou postavu, proklouzl jsem do stanu, postaveného v zahradách Papionova domu, a došel jsem až ke křeslu, na kterém trůnil princ. Div jsem se nezalkl horkem, jak jsem byl oslněn světlem, červeným čalouněním, pozlacenými

ozdobami, toaletami a diamanty první veřejné slavnosti, již jsem se zúčastnil. Posunoval mě dav mužů a žen, kteří se tlačili jeden přes druhého a strkali do sebe v mračnu prachu. Řízná dechovka a bourbonský třesk vojenské hudby se ztrácely v provolávání: „Ať žije vévoda z Angoulêmu! Ať žije král! Ať žijí Bourboni!“ Ta slavnost byla výbuchem bezmezného nadšení a kdekdo se tu celý udýchaný běžel poklonit vzcházejícímu slunci Bourbonů. Čiré sobectví královských přívrženců mě ponechávalo chladným, připadal jsem si před ním nicotný a stáhl jsem se do sebe.

Stržen jako stéblo slámy tím vírem, pocítil jsem dětinské přání stát se vévodou z Angoulêmu a připojit se tak ke všem vladařům, kteří defilují před užaslým publikem. Naivní přání malého Toursana probudilo ctižádost, kterou má povaha a životní okolnosti zušlechtily. Kdo by si nepřál být tak zbožňován? Ostatně, byl jsem ještě jednou svědkem podobné velkolepé podívané, když se o pár měsíců později celá Paříž vrhala k nohám císařovi po jeho návratu z Elby. Moc nad zástupy, které skládají své city a život k nohám jediného člověka, mě znenadání zasvětila slávě, té kněžce, která dnes rdousí Francouze, jako kdysi druidky obětovaly Galy.

Vzápětí jsem pak potkal ženu, která měla v budoucnu neustále rozněcovat mé ctižádostivé touhy a naplnit je, když mě uvedla do samého srdce království. Protože jsem se příliš ostýchal vyzvat nějakou ženu k tanci, a navíc jsem se bál, že pokazím taneční figury, tvářil jsem se, přirozeně, jako morous a nevěděl jsem, kam se vrátit. Ve chvíli, kdy se mi udělalo mdlo z neustálého přešlapování v davu, stoupl mi nějaký důstojník na nohy otačené od bot a oteklé horkem. Byla to poslední kapka, která způsobila, že se mi slavnost znechutila. Odejít nebylo možné. Uchýlil jsem se tedy do kouta na konec opuštěné lavičky a seděl jsem tam bez hnutí, rozmrzelý a s očima upřenýma do prázdna. Nějaká dáma, kterou

zmýlilo mé neduživé vzezření, si mě spletla s dítětem, kterému se chce spát a čeká, až se matce uráčí je odvést. Usadila se vedle mne, jako když pták usedá do hnízda. V tu chvíli mě ovanula vůně ženy, která pak nepřestala zářit v mé duši, jako v ní od té doby zářila východní poezie. Podíval jsem se na ni a oslnila mě víc než celá slavnost. Ona se stala mou slavností. Jestli jste dobře pochopila můj předchozí život, jistě uhodnete, jaké city ve mně vzplály. Najednou jsem měl před sebou bílá, oblá ramena, která se zardívala, jako by poprvé odhalila svou nahotu, cudná ramena, která měla duši a jejichž hebká kůže zářila na slunci jako hedvábí. Uprostřed hrudi se rýsoval žlábek, po němž se svezl můj pohled, odvážnější, než byla má ruka. Celý rozechvělý jsem vstal, abych se podíval na živůtek, a strnul jsem jako uhranutý nad nadry, cudně zastřenými závojem, jejichž dokonale zaoblené tvary měkce spočívaly v záplavě krajek. Sebemenší detail její hlavy byl svůdný a probouzel ve mně nekonečné rozkoše. Třpyt hladce sčesaných vlasů nad šíjí hebkou jako šíje dívky, bílé pěšinky, které jí ve vlasech nakreslil hřeben a po nichž se má představivost rozběhla jako po svěžích stezkách, to všechno mě připravovalo o rozum. Když jsem se přesvědčil, že mě nikdo nevidí, padl jsem na její šíji, jako když se dítě vrhá do matčina náručí, tiskl jsem tvář k jejím ramenům a v okamžiku jsem je celá zlíbal. Žena vyrazila pronikavý výkřik, který přehlušila hudba. Obrátila se, a když mě uviděla, řekla mi: „Pane!...“

Ach! Kdyby byla řekla: „*Co vás to napadá, chlapečku?*“, byl bych ji snad zabil, ale když jsem uslyšel to *Pane!*, vyhrkly mi z očí slzy. Byl jsem jako uhranutý pohledem, z něhož vyzařoval spravedlivý hněv, a tou vznešenou hlavou, obtočenou věncem popelavě plavých vlasů, harmonujících se zády jako stvořenými pro lásku. Ruměncem uraženého studu jí zaplaval tvář. Ale ten už vzápětí

vystřídalo odpuštění ženy chápající výbuch vášně, kterou sama vyvolala a dovede za slzami pokání vytušit nezměrnou lásku. Odešla jako královna. Teprve teď jsem si uvědomil směšnost svého postavení. Teprve teď jsem pochopil, že jsem vyparáděný jako maškara. Styděl jsem se za sebe. Zůstal jsem stát jako pomatený a zažíval jsem chuť jablka, které jsem si právě ukradl. Na rtech jsem stále ještě cítil horkost krve, kterou jsem vdechoval, a sledoval jsem pohledem ženu, jež ke mně sestoupila z nebe. Byl jsem zasažen prvním tělesným příznakem velikého vzplanutí srdce, bloudil jsem tanečním sálem, který mi teď připadal pustý, a marně jsem hledal svou neznámou. Vrátil jsem se domů a šel jsem si lehnout jako vyměněný.

Nová duše s pestře zbarvenými křídly se vydrala z larvy. Má drahá hvězda spadla dolů z modrých dálek, kde jsem ji obdivoval, a přece jen se proměnila v ženu, uchovávajíc si svou záři, třpyt a svěžest. Neměl jsem tušení, co je láska, a najednou jsem miloval. Není to divná věc, ten první nápor nejprudšího lidského citu? V tetiččině saloně jsem potkal několik hezkých žen, ale žádná na mě neudělala nejmenší dojem. Je tedy pravda, že mimořádná vášně je předurčená hodinou, konstelací hvězd, shodou zvláštních okolností a může ji probudit jediná žena mezi všemi právě v okamžiku, kdy nás zachvátila vášně k druhému pohlaví? Při pomýšlení, že má vyvolená žije v Tourainsku, dýchal jsem vzduch s rozkoší a všechno jsem viděl v tak krásných barvách jako dosud nikdy. Přesto však, že jsem byl duchem v sedmém nebi, vypadal jsem vážně nemocný a matka o mne měla obavy, smíšené s výčitkami. Jako když zvířata větří neštěstí, chodíval jsem se schoulit do koutku zahrady a snil jsem o ukradeném polibku.

Několik dní po památném plese si matka všimla, že jsem nechal práce, že jsem lhostejný k jejím výhružným pohledům a nic

nedbám na její ironické poznámky. Přičítala mé zádumčivé chování přirozené krizi, jakou musí prodělat každý mladý člověk v mém věku. Za nejlepší prostředek proti mé apatii se pokládal venkov, ten odvěký lék na všechny neduhy, s nimiž si medicína neví rady. Matka rozhodla, že strávím několik dní ve Frapeslu, zámku ležícím na řece Indře mezi Montbazonem a Azay-le-Rideau, u jejího přítele, kterému zřejmě dala tajné instrukce. Toho dne, kdy mi náhle dali volnost, plaval jsem s takovou vervou v oceánu lásky, až jsem ho přeplaval. Neznal jsem jméno své neznámé. Jak ji popsat? Kde ji hledat? Ostatně, s kým jsem o ní vlastně mohl mluvit? Má nesmělá povaha ještě zvětšovala nevysvětlitelné obavy, které přepadají mladé lidi na začátku lásky, a poznamenala mé první kroky melancholií, jakou končívají beznadějně vášně. Nemohl jsem si přát nic lepšího než chodit, procházet se a běhat po polích. S odvahou dítěte, které o ničem nepochybuje a má v sobě cosi rytířského, jsem si předsevzal, že se vydám pěšky od jednoho tourainského zámku k druhému, a pokaždé, když uvidím nějakou pěknou věžičku, řeknu si:

„Tady je to!“

A tak jsem tedy jednou ve čtvrtek ráno vyšel z Toursu branou svatého Eliáše, přešel jsem most Nejsvětějšího Spasitele, došel jsem do Poncheru, kde jsem se otáčel za každým domem, a ocitl jsem se na silnici do Chinonu. Poprvé v životě jsem se mohl zastavit pod stromem, jít po libosti pomalu nebo rychle a nikdo se mne na nic neptal. Když smí chudák, kterého celý život drtil despotismus nejružnějšího druhu (bývá mu víceméně vydán napospas každý mladý člověk), poprvé svobodně projevit svou vůli, třeba jen v maličkostech, je mu najednou, jako by v něm všechno rozkvetlo. Mnoho důvodů se spojilo, aby z toho dne vytvořily slavnost plnou kouzel. Jako dítě jsem nikdy nechodil na procházky

dál než míli za město. Výlety do okolí Pont-le-Voy ani toulky Paříží mě věru nezhyčkaly, pokud šlo o poznání půvabů venkova. Nicméně ve mně zůstal, jako jedna z prvních vzpomínek mého života, pocit krásy dýchající v kraji kolem Toursu, s nímž jsem se důvěrně sblížil. Třebaže jsem se poezii krajiny obdivoval poprvé, byl jsem náročný jako ti, kdo nemají v některém uměleckém oboru zkušenosti a hned si vysnívají ideálně krásná díla. Cestu na zámek Frapesle si lidé zpravidla zkracují, ať jdou pěšky nebo koňmo, přes pláně Karla Velikého, náhorní rovinu, která odděluje údolí Cheru od údolí Indry. Vede tudy stezka, kterou se jde do Champy. Když urazíte asi míli plochou písčitou krajinou, ze které na člověka padá stesk, dojdete lesíkem na cestu vedoucí do Saché, obce přilehlé k Frapesle. Tato cesta, ústící vysoko nad Ballanem na chinonskou silnici, vede podél jednotvárně zvlněné stepi až na malé panství d'Artanne. Tam se vynoří údolí, začínající v Monbazonu a končící na Loire, které jako by se vzpínalo pod uzdou zámků, tyčících se na kopcích. Nádherná smaragdová jímka, po jejímž dně se jako had vine Indra. Při tom pohledu mnou projela vlna rozkoše o to větší, že jsem měl za sebou vyčerpávající cestu po nudných pláních.

„Jestli ta žena, která je ozdobou svého pohlaví, bydlí vůbec na tomto světě, pak je to určitě tady.“

Při té myšlence jsem se opřel o ořech, pod kterým od toho dne odpočívám pokaždé, když se znovu vracím do drahého údolí. Pod tímto stromem, důvěrníkem mého rozjímání, se pokaždé sám sebe ptám, co všechno se na mně změnilo od chvíle, kdy jsem pod ním stál naposled. Bydlela tam, srdce mě neoklamalo, bydlela v prvním zámečku, který jsem uviděl na svahu pláně. Když jsem se posadil pod ořech, jiskřily břídlíkové tašky na její střeše a skla jejích oken v poledním slunci. Její perkálové šaty se jevily jako bílý

bod, který jsem zahlédl pod meruňkou ve vinicích. Byla, jak už jste poznala, přestože ještě nic nevíte, LILIE TOHOTO ÚDOLÍ, ve kterém rostla nebi pro radost a naplňovala je svou vůní. Dlouhá stuha vody, plynoucí v slunci mezi zelenými břehy, řady topolů, zdobící svým rozvolněným krajkovým to údolí lásky, dubové lesy, vybíhající mezi vinicemi po úbočích, která řeka zaoblila pokaždé jinak, a zastřené obzory, mizející z dohledu a vzájemně se překrývající – to všechno mi připadalo jako výraz nekonečné lásky, kterou ve mně vzbudila žena, již jsem sotva zahlédl a které jsem měl plnou duši. Chcete-li poznat krajinu krásnou a panenskou jako nevěsta, zajedte si tam některý jarní den. Chcete-li zahojit krvácející rány srdce, vraťte se tam v posledních dnech podzimu. Na jaře tam v záplavě modrojasu tlučte křídly láska. Na podzim tu myslíme na ty, kdo už tu nejsou. Nemocné plíce se tu nadýchají blahodárného svěžího vzduchu. Oko si odpočine na pozlacených chomáčích trav, které nám přenášejí do duše svou pokojnou něhu. Tenkrát zněl šumícím údolím klapot mlýnů na splavech Indry, topoly se se smíchem kolébaly, na nebi ani mráček, ptáci zpívali, cvrčci cvrkali, všechno byla hudba. Už se mne neptejte, proč mám rád Touraino. Nemiluji je, ani jako milujeme svou kolébku, ani jako oázu v poušti. Miluji ten kraj, jako umělec miluje umění. Miluji ho míň než vás, ale nebýt Touraino, možná že bych už nežil. Aniž jsem věděl proč, vracel jsem se stále očima k bílému bodu, k ženě zářící v rozlehlé zahradě, jako když se v zeleném křoví zaskví zvonek svažce, který zvadne, sotva se ho dotkneme. S dojetím jsem sestoupil na dno té číše a za chvíli jsem uviděl vesnici, která mi připadala, asi proto, že jsem byl plný poezie, nadevše krásná. Představte si tři mlýny, rozhozené mezi půvabně vykrojené ostrůvky, ověšené kyticemi stromů nad vodními lučinami. Jak jinak pojmenovat tu houževnatou, krásně

zbarvenou vodní vegetací, která se rozestírá po řece, vyplouvá nad hladinu, vlní se s ní, podléhá jejím rozmarům a krčí se, když se řeka vzdouvá, rozbouřena koly mlýnů. Tu a tam vystupují ostrůvky hrubého písku, o které se voda tříští a vykusuje z nich výběžky, lesknoucí se v slunci. Amarylky, vodní kosatce, lekníny, rákosí a plaménky zdobí břehy svými nádhernými tapisieriemi. Rozviklaný most ze shnilých trámků, s pilíři posetými kvítím a se zábradlím porostlým bujícími travinami a mechovými polštářky, jež se naklání nad řekou, jako by do ní chtělo spadnout. Odřené loďky, rybářské sítě, jednotvárný zpěv pastýře, kachny, jež rejdí mezi ostrovy nebo si škubou peří na mělčině ze šterku, který Loira odplavuje, mlynářští chasníci s placatou čepicí na uchu, nakládající pytle na mezky – každá taková maličkost působila v té scénérii překvapivě prostě. Představte si most, za ním pár statků, holubník, hrdličky a nějakých třicet chalup, oddělených od sebe zahradami, živými ploty z růží z Jericha, z jasmínů a plamínků. Před každými vraty čerstvý hnůj, po silnicích se procházejí slepice a kohouti. To je vesnice Pont-de-Ruan, pěkná osada, které vévodí starý svérázný kostelík z dob křížových výprav, po jakých se pídí malíři. Zasaďte to všechno do rámu z letitých ořechů, mladých topolů se světle zlatovými listy, postavte doprostřed dlouhých, nedozírných luk pod teplé, zamlžené nebe půvabné altánky a budete mít představu, jak vypadá jedna z tisíce tváří toho nádherného kraje. Šel jsem po silnici vedoucí do Saché, po levém břehu řeky, a pozoroval jsem podrobnosti na kopcích, lemujících protilehlý břeh. Pak jsem konečně došel k parku se staletými stromy, podle něhož jsem poznal, že jsem u zámku Frapesle. Vešel jsem, právě když zvon ohlašoval poledne. Po obědě mě hostitel, který netušil, že jsem přišel z Toursu pěšky, provedl po okolí svého panství. Uviděl jsem odtud údolí ze všech stran ve všech jeho podobách:

jednou v uzounkém průhledu, podruhé v celé velikosti. Co chvíli můj pohled upoutala krásná zlatá čepel Loiry v dálce, kde se plachty vydouvaly mezi víry do prapodivných tvarů, unášených větrem. Když jsem vylezl na hřeben, poprvé jsem se mohl obdivovat azayskému zámku, broušenému diamantu, zasazenému do Indry a zbudovanému na pilotách zarostlých květinami. Pak jsem v dálce zahlédl romantický masiv sachéského zámku, melancholické sídlo plné harmonií, které svou vážností odrazuje povrchní lidi, ale je drahé básníkům s rozbolavělou duší. Později jsem si zamiloval jeho ticho, velké omšelé stromy i tajemnou atmosféru jeho osamělého údolíčka. Ale pokaždé, když jsem znovu zahlédl na sousedním svahu roztomilý zámeček, kterého jsem si okamžitě všiml, zastavil se na něm můj pohled se zalíbením.

„Ach!“ řekl můj hostitel, který mi vyčetl z očí netrpělivou touhu, již dávají mladí lidé v mém věku tak bezelstně najevo, „ucítil jste zdaleka krásnou ženu, jako pes větrí zvěřinu.“

To přirovnání se mi nelíbilo, nicméně jsem se ho zeptal na jméno zámečku a kdo je jeho majitelem.

„Je to Clochegourde,“ řekl mi. „Hezký dům. Patří hraběti de Mortsaufovi, potomku staré tourainské rodiny, jež nabyla jmění za Ludvíka XI. Jeho jméno připomíná příhodu, které vděčí za svůj erb i proslulost. Je potomkem muže uniknuvšího šibenici. Proto také mají Mortsaufové znak *zlatý, s křížem volným, černým, kříž berličkový a proti berličkovému kříži v srdci kříže zlatá lilie v přírodním poli a jejich heslo zní: Bůh chránil krále pána našeho*. Hrabě se usadil na panství po návratu z emigrace. Sídlo patří jeho ženě, dříve slečně Lenoncourtové z vymírající rodiny de Lenoncourt-Givryových. Paní de Mortsaufová je jediná dcera. Rodina de Mortsaufových, honosící se tak zvučnými jmény, má kupodivu málo jmění, bydlí proto stále v Clochegourdu a s nikým se zde nestýká. Až do

nynějška se dalo jejich samotářství vysvětlit oddaností k Bourbonům. Pochybují však, že návrat krále změnil způsob jejich života. Když jsem se sem loňského roku nastěhoval, šel jsem k nim na zdvořilostní návštěvu. Oplatili mi ji a pozvali nás na večeři. Zima nás odloučila na několik měsíců. Potom oddálily náš návrat politické události – jsem totiž ve Frapeslu teprve krátce. Paní de Mortsaufová je žena, která by jistě všude vynikla.“

„Jezdí často do Toursu?“

„Ne, nikdy. Vlastně,“ opravil se, „byla tam zrovna nedávno, když městem projížděl vévoda z Angoulêmu, který se k panu de Mortsaufovi zachoval velmi šlechetně.“

„Je to ona!“ vykřikl jsem.

„Kdo?“

„Žena s krásnými rameny.“

„V Tourainsku potkáte na každém kroku ženu s krásnými rameny,“ řekl se smíchem. „Ale jestli nejste unavený, můžeme přejít přes řeku a zajít si nahoru na Clochegourde. Tam uvidíte, jsou-li to ta vaše ramena.“

Souhlasil jsem, celý zrudlý štěstím i studem. Kolem čtvrté hodiny jsme došli k malému zámečku, který jsem už tak dlouho laskal očima. Dům, který se tak pěkně vyjímá v krajině, je ve skutečnosti skromný. V průčelí je pět oken. Obě krajní okna průčelí, obráceného na jih, sahají do výše asi dvou sáhů. Tato architektonická lest vzbuzuje dojem, že po obou stranách průčelí stojí pavilony, což dodává obydlí velkého půvabu. Prostřední okno slouží jako dveře a po dvojitém schodišti se z něho schází do terasovitých zahrad, klesajících až k úzké loučce, která se táhne podél Indry. Třebaže louku odděluje od poslední terasy, zastíněné alejí akátů a moruší, obecní cesta, zdá se, že patří k zahradám. Cestu totiž tvoří úvoz, sevřený z jedné strany terasou a z druhé strany

lemovaný normandským živým plotem. Vzorně obdělávané svahy oddělují obydlí od řeky natolik, že na zámku nepocítují nevýhody sousedství s řekou, zároveň však nejsou ochuzeni o jeho půvaby. Pod domem se rýsují v podobě arkád různé vchody do kůlen, stájí, komor a kuchyní. Střechy jsou v rozích půvabně zaokrouhlené a zdobí je mansardy s vyřezávanými okenními kříži a olovené růžice na štítech. Střešní krytina, zřejmě zanedbaná během revoluce, je napadena sněží, kterou způsobily nízké načervenalé mechy rostoucí na domech obrácených k jihu. Nad skleněnými dveřmi, vedoucími na vnější schodiště, se tyčí zvonice, do které je vytesán erb Blamont-Chauvryových: *čtvrcený znak červený s klímem, zdobený popelčinou, štít šikmo dělený, s dvěma rukama v přírodní barvě, které drží dvě zlatá kopí se sobolínou, a to vše umístěno do krokve.* Heslo *Každý pohled, nikdo se netkni!* na mě silně zapůsobilo. Podpěrné sloupy, vytesané ve tvaru ptáka Noha a mnohohlavého draka, spoutaných zlatými řetězy, působily pěkným dojmem. Za revoluce byla poškozena hraběcí korunka v erbu a šperk nad ní, který znázorňoval palmu se zlatými plody. Senart, tajemník Výboru pro veřejné blaho, byl před rokem 1781 rychtářem v Saché, což vysvětlovalo toto zpuštění.

Toto uspořádání dodává zámečku, vypracovanému dovedně jako květina a jakoby zbavenému tíže, elegantní vzhled. Při pohledu z údolí se zdá, že přízemí je v prvním patře, ale díváme-li se z nádvoří, stojí v jedné rovině s širokou písčitou alejí, která vede na trávník, okrášlený několika květinovými koši. Napravo a nalevo prudce klesají vinice, ovocné sady, úrodné pozemky osázené ořechy a halí dům do svých houštin. Dosahují až ke břehům Indry, kterou v těchto místech věncí koruny stromů, jejichž zelené odstíny vybírala sama příroda. Když jsem stoupal po cestě, vedoucí podél Clochegourdu, obdivoval jsem se krásnému uspořádání

budov a dýchal jsem vzduch nabitý štěstím. Je opravdu možné, že by duchovní podstata, podobně jako podstata fyzická, měla svá elektrická spojení a podléhala rychlým změnám teploty? Srdce mi bušilo v očekávání tajemných událostí, které je měly navždy změnit, jako když se rozveselí zvíře v předtuše krásného počasí. Tento významný den mého života měl všechny nezbytné sváteční náležitosti. Příroda se vyšňořila jako žena na schůzku s milencem. Má duše poprvé uslyšela její hlas. Mé oči užasly, že je stejně bohatě obdařená krásou a má tolik podob, jako když jsem o ní snil v lyceu. O těch snech jsem se vám zmínil jen několika slovy, neschopnými vyjádřit, jaký vliv na mě měly. Byly jako apokalypsa, v níž byl můj život obrazně předpověděn. Každá šťastná nebo nešťastná událost je s nimi spjata podivnými představami a pouty, viditelnými jen očima duše. Přesli jsme první dvůr, obestavěný hospodářskými budovami, stodolou, lisovnou, chlěvy a stájemi. Přišel nám naproti sluha, který uslyšel štěkání hlídacího psa a oznámil nám, že pan hrabě odjel ráno do Azay, ale že se jistě vrátí, a paní hraběnka že je doma. Můj hostitel se na mě podíval. Třásl jsem se, že nebude chtít navštívit paní de Mortsaufovou v nepřítomnosti jejího manžela, řekl však sluhovi, aby nás ohlásil. S dětinskou dychtivostí jsem se překotně rozběhl dlouhou síní, která prochází domem.

„Jen vstupte, pánové!“ ozval se hlas z ryzího zlata.

Přestože paní de Mortsaufová pronesla na plese jen jediné slovo, poznal jsem ten hlas, který mnou pronikl a celého mě naplnil, jako sluneční paprsek naplní a pozlatí věžňovu celu. Při pomýšlení, že by mohla poznat mou tvář, jsem chtěl utéci. Ale bylo už pozdě. Objevila se na prahu dveří a naše pohledy se setkaly. Nevím, kdo z nás se začervenal víc. Byla tak ohromená, že ze sebe nemohla vypravit slovo. Šla si sednout zpátky k vyšívacímu rámu, kam sluha přisunul dvě křesla. Aby měla záminku pro mlčení, dovedla jehlu

až do konce a spočítala několik stehů. Pak obrátila svou něžnou a zároveň hrdou hlavu k panu de Chesselovi a zeptala se ho, jaké šťastné náhodě vděčí za jeho návštěvu. I když byla zvědavá, proč jsem se tu objevil já, nedívala se ani na jednoho z nás. Vytrvale upírala pohled na řeku. Ale podle způsobu, jak naslouchala, by se dalo soudit, že dokáže, podobně jako slepci, rozpoznat hnutí duše i podle nepostižitelných přízvuků v hlase. A byla to pravda. Pan de Chessel řekl, jak se jmenuji a kdo jsem. Řekl, že jsem přijel před několika měsíci do Toursu, kam mě rodiče přivezli, když válka začala ohrožovat Paříž. Že jsem sice dítě Tourainska, ale Tourainsko vůbec neznám. Že má před sebou mladého muže, zesláblého přílišnou prací, kterého poslali do Frapeslu, aby se tu trochu rozptýlil. Že mi ukazoval své panství, které jsem navštívil poprvé, a teprve když jsme sešli z úbočí, prý jsem se přiznal, že jsem šel z Toursu do Frapeslu pěšky. A protože se obává o mé zdraví, beztak už chatrné, že ho napadlo zajít do Clochegourdu, a doufá, že mi paní domu dovolí, abych si tu odpočinul. Pan de Chessel mluvil pravdu, ale šťastná náhoda je něco tak nepravděpodobného, že se paní de Mortsaufová tvářila poněkud nedůvěřivě. Pohlédla na mě chladným a přísným pohledem, před nímž jsem sklopil víčka z jakéhosi pocitu ponížení a zároveň abych ukryl slzy, které jsem zadržoval mezi řasami. Vznešená zámecká paní viděla, jak mi na čele vyvstává pot. Možná že vytušila i mé slzy, a proto mi dala, co jsem nejvíc potřeboval: laskavá slova plná útěchy, která mi vrátila řeč. Začervenal jsem se jako provinilé děvče a hlasem roztrášeným jako hlas starce jsem neobratně poděkoval.

„Přeji si jen jedno,“ řekl jsem a pohlédl jsem jí do očí, s nimiž jsem se setkal už podruhé, ale jen na okamžik, krátký jako zášleh blesku, „abyste mě odtud neposílala pryč. Jsem tak ochromený únavou, že bych nemohl jít.“

„Snad si nemyslíte, že v našem krásném kraji jsme tak nepohostinní,“ řekla mi. „Doufám, že budeme mít to potěšení povečeřet s vámi u nás v Clochegourdu,“ dodala, obracíc se na svého souseda.

Vrhl jsem na svého ochránce tak úpěnlivý pohled, že pozvání rovnou neodmítl, třebaže se slušelo je nepřijmout. Pan de Chessel, znalý společenských způsobů, uměl takové odstíny rozlišovat, ale mladý muž bez zkušeností je tak pevně přesvědčen, že krásná dáma říká, co si opravdu myslí, že jsem byl překvapen, když mi večer cestou domů hostitel řekl:

„Zůstal jsem, protože jste si to k smrti přál. Ale jestli to nějak nenapravíte, znamená to, že jsem se možná rozkmotřil se svými sousedy.“

Nad slovy *jestli to nějak nenapravíte* jsem se dlouze zasníl. Jestli se paní de Mortsaufové líbím, nemůže mu mít za zlé, že mě k ní přivedl. Jak je vidět, pan de Chessel předpokládá, že jsem ji mohl zaujmout, neznámá to tedy, že tomu tak opravdu je? Toto vysvětlení utvrdilo mé naděje ve chvíli, kdy jsem to nejvíc potřeboval.

„Obávám se, že to nebude tak snadné,“ odpověděl. „Paní de Chesselová nás čeká.“

„Má vás každý den,“ odpověděla hraběnka. „Můžeme jí ostatně vzkázat. Je doma sama?“

„Je s ní pan abbé de Quélus.“

„To tedy povečeříte s námi,“ řekla, vstala a šla zazvonit.

Ted' už pan de Chessel uvěřil, že to míní upřímně, a uznale se po mně podíval. Jakmile jsem nabyl jistoty, že pod touto střechou zůstanu celý večer, bylo mi, jako bych měl před sebou věčnost. Pro mnoho nešťastníků nemá slovo „zítra“ žádný smysl a já tenkrát patřil k lidem, kteří nemají nejmenší víru v budoucnost. Když jsem měl pro sebe několik hodin, vměstnal jsem do nich celý

život rozkoší. Paní de Mortsaufová začala debatu o místních poměrech, o sklizni a o vinicích, které jsem se nemohl zúčastnit. Takové jednání svědčí o špatném vychování paní domu nebo o jejím pohrdání k návštěvě, kterou tím vyloučí z rozhovoru. U hraběnky to však byly rozpaky. Domníval-li jsem se zpočátku, že se mnou schválně jedná jako s dítětem, záviděl-li jsem třicetiletým mužům, že mohou, jako pan de Chessel, zavádět s paní sousedkou řeč na vážná témata, kterým jsem vůbec nerozuměl, a trápilo-li mě po-myšlení, že všechno, co hraběnka říká, je určeno jen jemu, pak jsem už o několik měsíců později věděl, jak výmluvné bývá mlčení ženy a kolik myšlenek se skrývá pod povrchem fádni konverzace. Od samého začátku jsem se pokusil uvelebit se pohodlně v křesle. Později jsem ocenil výhody té pozice, při níž jsem se mohl oddávat kouzlu hraběncina hlasu. Dech její duše se rozvíral v jednotlivých slabikách, jako se tón člení pod klapkami flétny. Doléhal ve vlnách k mému uchu a odtud zrychloval koloběh krve v mých žilách. Způsob, jak vyslovovala slabiky končící na *i*, připomínal ptačí zpěv. Její *š* znělo jako pohlazení a způsob, jak vyslovovala *t*, ji usvědčoval z nadvlády srdce. Aniž to tušila, přikládala tak slovům širší významy a přenášela vás tak do nadpozemského světa. Kolikrát jsem pokračoval v diskusi, kterou jsem mohl ukončit! Kolikrát jsem si dal neprávem vyhubovat, jen abych mohl poslouchat ten koncert lidského hlasu, abych mohl dýchat dech její duše, který se jí snášel ze rtů, abych mohl obejmout to vyslovované světlo s vroucností, s jakou bych k sobě tiskl hraběnku! Její smích zněl jako zpěv veselé vlaštovky. Když však mluvila o svých trápeních, znělo to, jako když labuť volá na své družky. Její nevšímavost mi umožnila, abych si ji pozorně prohlédl. Nemohl jsem se nabažít pohledu na tu krásnou ženu. Očima jsem ji objímal v pase a líbal jsem jí nohy, můj pohled si pohrával s kadeřemi jejích vlasů.

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázkou z knihy ***Lilie v údolí***.

Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.